

412 vývoje posavadního? Takové jsou otázky, které musí dovést lázat se spisovatel, jenž chce být vpravdě literárním historikem a kritikem.

Že máme plné právo pochybovat o tom, byl-li vliv romantiků francouzských a zvláště V. Huga šťastný v naší poesii, potvrzuje nám moderní literární historie francouzská. Moderní Francouzové sami vidí v romantících a zvláště ve V. Hugovi zjevy churavé a výjimečně zřudné a cítí vliv jejich ve svou domácí literaturu jako neblahý. Jak mohl býti pak vliv ten organický u nás, když nebyl organický ani v jejich vlasti, ani ve Francii? Pierre Lasserre,¹ mladý a veliký literární historik francouzský, soudí Victora Huga přísněji snad než naši, kteří měli k němu největší nechuť: jest mu duch dutý a emfatický, pokřivený a zřudný.

H. W. Longfellowa Píseň o Hiawate

vyšla v novém překladě J. V. Sládkové ve Sborníku světové poesie. Pan překladatel vykládá v pěkném úvodě, že jest to třetí překlad její. „První překlad tohoto díla na jazyk český psal jsem v zimě r. 1868—69 na farmě moravského osadníka Nechuty Trávníčka, ležící tenkrát ještě v samém pralesi na anglickou míli od břehu jezera Michiganského. Bouřné vlny jeho znivaly noční tišinou, hustými hvězdy až k nám, a když utuhly v led, rozléhával se jeho praskot noci jako hřmění děl trhaje na stopy silný ledový krunýř rázem na míle daleko. Na severu planula co noc žhoucí záře půlnoční a u našeho hřejícího krbu poslouchával starý Trávníček s dobrou svou ženou, Hanačkou, a osmdesátiletou matkou tyto pohádky z nové vlasti.“ Památce tohoto českého vystěhovalce věnoval J. V. Sládek třetí překlad svůj, který se čte rozkošně. Dobře praví se o něm v úvodě: „Trochu bleskotu „Velké Vody“, od níž nedaleko přeložena byla ponejprv, trochu vůně prériové, trochu pralesových ozvěn i s jásavým zpěvem Owejsy a táhlým smutným zabědováním bukače Šušůgy snad v ní přece zbylo.“ Platí úplně bez skeptického „snad“.

Leonid Andrejev: Dni našeho života

V divadle Švandově v cyklu Máje sehrána byla hra nejlepšího dnešního básníka ruského. Dojem její nedá se označit než slovem tristní. Tristní umělecky, tristní lidsky. Vyčuhuje z ní všude ruská šablona, pohodlná šablona, hladká dnes již a vyježděná kolej. Tyto ruské hry jsou všechny stejné, podobné si jako vejce vejci. Hořký osud, Měščáci, Na dně, Tři sestry, Strýček Váňa, všude totéž. Táž sirá a malátná píseň bezradnosti a fatalismu. Muži propadají alkoholu a ženy prostituci; v opilství všichni se líbají a pláčt nad sebou. Těžko žít a nudno žít. Byla-li v tom všem u Čechova nepopíratelná melancholická noblesa a rozryvná vnitřní melodie a alespoň v první práci Gorkého jakýsi temný vzdor a odboj, jest v této hře Andrejevově, ostatně z prvního období jeho tvorby (dnes jde Andrejev jinými drahami), jen matná mdlota a šedivá únava.

1 - [Viz Kritické projevy 6, str. 248 a n.]

Jan Ferdinand Opiz

413

bankální inspektor časlavský a německy píšící polyhistor (1741 až 1812), literát zcela zapomenutý, jehož rukopisy tlely v Museu království Českého, stal se v poslední době předmětem studia dvou literárních dějepisců, Jaroslava Kampra a prof. Arnošta Krause. Jar. Kamper psal o Opizovi ve vánoční příloze Politik r. 1906 v článku Der Philosoph von Časlau a nedávno uveřejnil o něm studii v Lumiru (čís. 5—7). Prof. Kraus vydal také nedávno autobiografii Opizovu, jak ji vypsal a sestavil z desíti kvartových svazků jeho rukopisné Literarische Chronik von Böhmeim a opatřil hojnými poznámkami kritickými (Johann Ferdinand Opiz' Autobiographie. Prag 1909. Sitzungsberichte d. kgl. böhm. Ges. d. Wiss., hist. Klasse). Prof. Kraus cení zapomenutého polyhistora mnohem níže než Kamper a není pochyby, že jest pravdě bližší než Kamper: již četba této autobiografie ukazuje duši podivně pedantickou a malichernou. Tento ubohý veršovec, nudný kronikář a hračkářský vynálezce má daleko do „bystrého a originálního myslitele“ a „Feuergeista“, v němž jej chtěl přebarvit p. Kamper. Prof. Kraus nazývá Opize „bludičkou“, od níž by marně někdo čekal, že mu osvětlí tehdejší literární život. „Na všecko patřil, ale nic z toho neviděl: byl léta a léta ve Wetzlaru a jména Goethova není v žádném z těch četných kvartových svazků, které popsal, viděl vzrůstat rakouskou literaturu a v jeho rejstřících není ani Lessinga, ani Herdera, ani Jungmanna. Šli jsme za bludičkou, která nás vylákala na nekonečné třasavisko inkoustové, to cítíme, listujice v nespočetných spisech tohoto muže.“ Na konci svých poznámek podává prof. Kraus stručnou, ale velmi kritickou a obsažnou i výraznou charakteristiku Jana Ferdinanda Opize: „Jeho otec a děd byli vzorní úředníci, kteří trpělivě spravovali svůj úřad a prolévali potoky inkoustu, ale jen k účelům úředním, jeho synové a jeho vnuk působili umělecky nebo vědecky, Opiz byl však přechodem: osud určil jej k registrování, ke kopírování akt, ke skládání podání, on však vrhl se na umění a vědy a kopíroval, registroval a referoval i tu. Kupy jeho rukopisů, které tlejí nyní již celé století, jsou makulatura, jeho básnické Impromptus, epigramy, elegie a jak již slují, jsou nebásnické rýmováčky, jak již byly částí učenosti 17. století, vědecké dílo jeho, jež domníval se, jest dlužen vlasti a jímž prý si vztyčil pomník kovu trvalejší, stalo se jen rejstříkem k řadě děl, na nichž jen máloco jest pamětihodného... krasoduch z jesuitské školy viděl, jak se kolem něho rozvíjí nová vědecká činnost, a domníval se troufale, že může s ostatními soutěžit, ale polyhistorovi scházela příprava a pietní zahloubání se do látky. Nebyl spolupracovník Dobnerů, Dobrovských, Bornů, Voigtů, Pelclů — byl poslední člověk českého baroku.“

Stefan Zweig o Březinovi

Vídeňský čtrnáctideník Oesterreichische Rundschau přináší v 6. sešitě velmi pěknou studii o Březinovi z pera znamenitého mladého básníka německého, Stefana Zweiga, jehož Thersites, mimochodem řečeno, jest jeden z nejopravdovějších pokusů mladé německé poesie o velikou stylovou tragedii. — Úsudek Stefana Zweiga, podepřený o nevěšdní znalost moderní lyriky impresionistické i symbolické, staví Březinu „vedle všech těch velikánů, kteří usilují duši naší doby lyricky obsáhnouti, vedle Verhaerena, Dehmela a Hofmannsthala“. Zweig vidí v Březinovi mystika,

414 toužícího po novém vyrovnání s Bohem, zápasícího o výraz pro nevyslovitelné mysterium muky i rozkoše kosmické; v Březinovi cítí básníka českého i slovanského, potomka husitských pradědů, i bratra novonáboženské snahy Gogolovy, Dostojevského i Tolstého (o správnosti tohoto třetího jména v této souvislosti pochybují; Tolstoj jest racionalista velmi rozhodný; ale místo Tolstého dali by se položit zástupcové směru novonáboženského, vycházejícího z Dostojevského: Solovjev, Merežkovský, Berdajev). Velmi správně a jasně vidí Zweig hodnotu mystiky Březinovy v tom, že neodloučila jej od trpících bratří-lidí. „Mystika Březinova není osamoceným rozhovorem s Bohem jako mystika velikých Němců středověku, jež pokouší — jako Dostojevského, jako Tolstého — tajemství lidských vztahů, hádanka pokorných a bratrských lidí a sen o jejich vykoupení. Krupějí rudé krve vchází sociální myšlenka našich dní v jeho snění.“ Dovoleno-li to zde připomenout, i já viděl jsem ve svém článku o Březinovi v loňském ročníku těchto listů¹ *nouum* a jedinečnou cenu Březinovy mystiky v tom, že jeho Bůh nepostavil se žárlivě mezi něho a člověka a všední život a nezatemnil mu jich.

Pokrokový názor na ženskou otázku

S tímto názvem vyšla v knihovničce Času pěkná úvaha paní Buzkové. Paní Buzková řeší otázku ženskou tak, jak se jedině řešiti dá, jako otázku ryze lidskou; stojí na stanovisku volné soutěže, spoluvýchovy, spolupráce a odmítá ženské hnutí potud, pokud chce a vytváří kastovníký separatism. Zvláště v politice potírá ženský separatism a žádá od žen práci v určitých politických stranách vedle mužů a s muži; jen tak zachová se požadavku všeobecného hlasovacího práva i pro ženy jeho ráz pokrokový a odejme se mu všecko, co by z něho mohlo učinit podporu klerikalismu. Paní Buzková cítí vady dnešního feminismu a má odvahu ukázati na ně. Má i odvahu přiznati si, že dnešní doba přeceňuje i v jakémsi smyslu ženu, jako jí ovšem nedoceňuje ve směru jiném: přeceňuje ji jako pohlaví, nedoceňuje jí jako člověka. „Doba jest tak přízniva ženě, že vyznamená-li se něčím, čeho by si u muže všiml jen nepatrný počet lidí, roznese se její jméno po celém světě. Jako důkaz uvádím Kovalevskou. Kovalevská jest jistě zjev nevšední, a jsem-li na některou ze svého pohlaví hrda, jsem hrda na ni. Její jméno jest světové a přece tolik mužů jí rovných zaniklo! — Doba je blahosklonná k ženě jako k pohlaví a uráží v ní člověka. Urážena je v každé blahosklonnosti, ale ve shovívavosti, s jakou se doba chová k nové ženě, je urážka největší. Blahosklonnost má zakrytí opovržení, pochybnost. — Nic tak nechybí ženskému hnutí (jako našemu českému životu) jako opravdová, bezohledná kritika. A nic není zhoubnějšího pro toto hnutí než dobová blahosklonnost. Vytýká-li se ženám povrchnost, ledabylost, nedostatek sebekázně, je v tom 95 % pravdy. Kterak tyto nečnosti vznikly, jest jiná otázka, ale jsou, to je fakt. — Ženy utápějí se v malichernostech, a doba je za to vynáší, a místo výchovy podporují šlendrián. Za každou pochvalou a oslavou nějaké malichernosti krčí se však opovrhlivě: co můžeme od nich žádat, vždyť jsou to jen ženy! — Kdyby se s tímtož měřítkem jako k práci mužské přicházelo i k práci ženské, beze všech urážlivých koncesí

1 - [Viz zde str. 50 a n.]

415 pohlaví, byli bychom dále. Ženy učily by se větší opravdovosti, odvrátily by se od povrchnosti a snad bychom pak měli i ženské genie. Ale teď, když sebenepatrnější práce dočká se oslav v ženských časopisech, ve spolecích i v jiných listech, které nechtějí se zdáti zpátečnickými, koho si tu vychováváme?“

Pěkné knížce paní Buzkové přál bych jen hlubšího podkladu filosofického: racionalistické požadavky nahrazují jí často již rozbor skutečnosti, kořeny její jsou však hlubší, spletitější i temnější. Rovnosti mezi mužem a ženou není od přírody, ale jest úkolem lásky, aby ji stvořila vždy od případu k případu. A kultuře i metodě této lásky rád bych, aby byla věnována v naší ženské literatuře brzy úvaha velmi opravdová, tak opravdová, jak toho žádá význam této látky.

Z přeložené beletrie. Guy de Maupassant: Yvetta

Historie dcery kurtisány ve velkém stylu, která nemá tušení o závadnosti života své matky; teprve když nápadník její Servigny jí dá najevo, že nemůže býti jeho ženou, objeví se jí život matčin v ostrém světle. Pokusí se o sebevraždu, ale Servigny vrátí ji životu, tomu krutému životu, k němuž jest určena a jenž přece stojí za to, aby byl žit. — Překlad páně Projsův špatně interpreluje kvality stylu Maupassantova: průhlednost, koncisečnost, přesnou logičnost — jež jej činí stejně francouzským, jako jest jím na př. La Fontaine. Pan Projsa libuje si v t. zv. „poetickém“ stylu, vyparáděném a kudrlinkovaném, v barokně uspořádaných větách, a ponechává Maupassantovi vlastně jen fabuli.

Marcel Prévost: Silné ženy. Díl I, Bedřiška

Od svých Polopanen, tak skandálně proslavených, prodělal Marcel Prévost¹ vývojovou křivku, dost častou u francouzských naturalistů i psychologů školy Stendhalovy. Původně netendenční pozorovatel mravů a analyzátor moderní ženy — rekneme raději dnešní Pařížanky — obratný a skvělý stylista bez touhy dostati se hlouběji k jádru věci — stal se lékařem chorobné společnosti a zvláště svých drahých Pařížanek, ideologem a kazatelem. Již ve svých Listech Františky (Lettres à Francoise) řeší problém ozdravení ženy francouzské. Pomalu se smývá v jeho stylu ona pikantnost, diskretní kluzkost pozorování, která jej přibližovala k autoru Liaisons dangereuses, a tím se zároveň stávají jeho romány poněkud schematickými, aniž by tím získávaly na hloubce. Přesto zůstává hladkým virtuosem své mateřštiny. Bedřiška, již pan Ducháč vydal u Frant. Šimáčka, jest prvním dílem románu, v němž autor studuje soubor otázek feministických a týkajících se dívčího vzdělání. Řada apoštolů, příslušnic různých národů, a tudíž velmi různě založených, zakládá v Paříži odbornou dívčí školu, na níž by byly dívky vychovávány k nezávislosti na mužích — a český čtenář, který ve Francii vidí vlast emancipací všeho druhu, žasne, s jakými překážkami se podnik setká. Celým románem hledí M. Prévost dokázati, že německé, anglické, nordické nebo slovanské řešení otázky emancipační,

1 - [Viz Kritické projevy 3, str. 493.]